

9	Úvod
	PRVÁ ČASŤ
13	Slová, slová, slová
15	Čo mám na jazyku
20	Morské zvony
23	Máš moje slovo
	DRUHÁ ČASŤ
29	Od svitu do mrku
33	Nejasné tušenie
37	Kedy priestor nie je priestorom?
	TRETIA ČASŤ
43	Mrakodrap
52	Zrkadlo

Čo mám na jazyku

„*Je ne comprends pas ce qu'il dit. Pas un mot.*“ („Nič mu nerozumiem. Ani slovo.“) Z tejto reakcie jedného diváka na prvej generálke prvej parížskej inscenácie nášho medzinárodného súboru som onemel.

Dotyčný herec k nám prišiel z Royal Shakespeare Company s dokonale naučenou hlasovou technikou a dikciou. Keď som mu rozumel ja, prečo mu nerozumel ten Francúz? Dlho mi trvalo, kým som túto hádanku rozlúštil.

Ako sa to celé začalo? Vznikom Medzinárodného centra divadelného výskumu v Paríži v roku 1970. Skupina hercov z mnohých kútov sveta tu spolu strávila tri roky. Tri roky sme skúmali zvuky, aké vydávajú naše jazyky, naše hrdlá a naše hrudníky. Naša vlastná reč šla bokom či skôr poslúžila ako fascinujúci prvok výmeny – japončiny s bambarčinou, medzi angličtinou a portugalčinou, perzštinou či arménčinou. Vrátili sme sa k najstarším jazykom – avestánčine, klasickej gréčtine – a básnik-dobrodruh Ted Hughes pre nás vytvoril nový, vlastný jazyk orghast, kde význam slova jedinečným spôsobom niesli jeho tvar a zvuk. Nikdy sme nepracovali v divadle, vždy sme hrali v nových, nečakaných situáciách, počnúc supermarketmi, končiac starovekými ruinami a africkými osadami.

Vrátili sme sa do Paríža, aby sme tu znovuotvorili zabudnuté divadlo Bouffes du Nord, a tentoraz nám všetky slová poskytol Shakespeare. Pripravovali sme vo francúzštine *Timona Aténskeho*. Práve tu sa zrazu bolestivo prejavil zásadný rozdiel medzi francúzštinou a angličtinou. Prvýkrát sa k nám pridala francúzska skupina a naši herci boli unesení.

Nejasné tušenie

Svojho času sa všeličo udialo a ja dodnes netuším ako alebo prečo. Doteraz som presvedčený, že – hoci treba po každej stránke bolestivo zvažovať svoje rozhodnutia, a ak boli zlé, včas vycúvať –, v konečnom dôsledku nerozhodujeme my. Správne rozhodnutie sa robí samo.

Istý môj priateľ sa raz opýtal jedného hviezdneho futbalistu, aký je to pocit streliť rozhodujúci gól. Odpovedal mu: „Absolútne úžasný. Ani neviem, ako sa to stalo.“

Musím sa teraz vrátiť ďaleko do minulosti, keď som zažil rovnaký moment úžasu, ktorým sa odvtedy riadim. Aj keď mi raz istý extravagantný taliansky filmový producent povedal, že nikto nenechá režírovať človeka, ktorý ešte nemá ani štyridsať, dostal som sa ako dvadsaťtriročný k réžii v Covent Garden. A hoci som s operou nemal nijaké skúsenosti, poverili ma hneď na začiatku vzrušujúcou úlohou nastudovať najnáročnejšiu zo všetkých opier – *Borisa Godunova*. Keď som vstúpil do tejto velebnej budovy, netušil som, že v najbližších týždňoch budem zasvätený do mystéria, ktoré pomôže priblížiť nasledujúca príhoda a ktorému odvtedy hovorím „nejasné tušenie“. Pripravil som sa, skúšal, usiloval sa zorientovať v tejto novej forme. Zrazu, z ničoho nič, bola premiéra. Tu nastal skutočný rituál – kúpeľ, telový prášok, starostlivé oholenie strniska z brady, čistá biela košeľa, manžetové gombíky, traky, viazanka a nepohodlný odev zvaný smoking, aby som sa stratil v dave podobne odetých postáv, čiernych tvarov potrebných na to, aby lepšie vynikol červený plyš a žiarivá pozlátka hľadiska.